

На наш погляд, це дослідження буде корисним під час правозастосовної юридичної практики поліції, а також для підготовки законопроектів у сфері нормативного врегулювання суспільних відносин стосовно конституційного права на мирні зібрання.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Солоненко О. М. Сучасні міжнародні стандарти забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 6. С. 95–103.
3. Пірен М. І. Публічна політична діяльність : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2009. 288 с.

Одержано 12.03.2019

УДК 341.231.14:343.13(477)

Дмитро Анатолійович СОРОЧАН,

*ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПРАВ ДИТИНИ ТА ЮВЕНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ

Ювенальну юстицію можна розглядати як в широкому, так і у вузькому розумінні: у вузькому – це спеціалізована гілка судової системи; в широкому – це сукупність правових механізмів, призначених для забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів неповнолітніх, що реалізуються системою державних і недержавних органів, установ і організацій [1]. Якщо розглядати ювенальну юстицію через призму кримінально-правової науки, то можна дійти висновку, що це система норм, заходів та відповідних органів, спрямованих на протидію злочинності серед неповнолітніх. Боротьба зі злочинністю неповнолітніх – це одна з центральних проблем боротьби зі злочинністю загалом.

Показники злочинності неповнолітніх відбивають певною мірою ситуацію в суспільстві загалом, причому не тільки й можливо не так сьогодні, як завтра, післязавтра, тобто в майбутньому [2, С. 144]. Саме через це держави та міжнародні організації розробляють заходи, які спрямовані на ефективне запобігання та протидію злочинності серед неповнолітніх.

Серед міжнародних стандартів системи ювенальної юстиції основоположне місце посідає Конвенція ООН Про права дитини, яка ставить за мету запровадження дієвих заходів і засобів задля захисту прав дітей та запобігання вчинення правопорушень неповнолітніми. На основі вказаної Конвенції було розроблено і прийнято ряд міжнародних актів, які деталізують та уточнюють положення Конвенції. Найяскравішими прикладами таких міжнародно-правових документів є Мінімальні стандартні правила відправлення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила) та Керівні принципи ООН щодо запобігання злочинності неповнолітніх (Ер-Ріадські керівні принципи). Конвенція передбачає ряд кримінальних та кримінально-процесуальних заходів, які покликані захистити права неповнолітньої особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, а також призначення такій особі такого покарання, яке б забезпечило її виправлення та усвідомлення протиправності своїх дій. Пекінські правила закріплюють мінімальні правила поведінки з неповнолітніми, які перебувають у конфлікті із законом, а Ер-Ріадські принципи розкривають на міжнародному рівні найважливіші аспекти попередження злочинності серед неповнолітніх осіб.

Держави-учасниці, які ратифікували Конвенцію ООН про права дитини визнають право кожної дитини, яка звинувачується у вчиненні злочину, на таке поведіння, яке зміцнює в ній повагу до прав інших людей, сприяє розвитку почуття гідності і значущості [3]. Пекінськими правилами закріплено, що основною метою правосуддя щодо неповнолітніх порушників закону є перевиховання останніх. Проведення у справах неповнолітніх повинні здійснювати органи, які володіють достатнім обсягом дискреційних повноважень, задля врахування особливих потреб останніх. На всіх стадіях розгляду справи повинна забезпечуватись повага особистого життя дитини. Конвенція ООН про права дитини та Пекінські правила передбачають застосування до неповнолітніх ряд гарантій. Це такі, як презумпція невинуватості, право на правову допомогу, право на інформацію про звинувачення, право на присутність батьків протягом усього розгляду

справи, право на невідкладне прийняття рішення судовим органом, право судового оскарження та інші [4].

Конвенція ООН про права дитини забороняє піддавати дитину катуванням, принижувати її гідність та жорстоко поводитись з нею. Заборонено призначати неповнолітньому такого покарання, яке б не передбачало можливості звільнення [3]. Пекінські правила також містять дані заборони. Вони витлумачують їхній зміст та передбачають, що при призначенні неповнолітньому покарання, обов'язково повинно вивчатися його соціальне досвід, враховуватись умови приживання та виховання. В свою чергу покарання повинно бути таким, яке б забезпечувало перевиховання дитини та розвиток нормальної соціальної людини [4]. Щодо відбування неповнолітніми злочинцями покарання, то Конвенція ООН про права дитини вимагає, щоб до кожної позбавленої волі дитини здійснювалося гуманне ставлення та поважалась її честь і гідність. Пекінські правила передбачають надання неповнолітньому всілякої допомоги, щоб останній зміг стати на шлях виправлення. Рекомендується покласти виконання покарань на такі органи, як комісії у справах поручительства, служби системи пробації, установи соціального забезпечення молоді. Позитивним моментом було б залучення до процесу виконання покарання волонтерів та волонтерських організацій, місцевих установ та інших громадських служб задля зміцнення справи перевиховання неповнолітніх.

Конвенція ООН про права дитини та Пекінські правила рекомендують, щоб кожна позбавлена волі дитина утримувалась відокремлено від дорослих, для відмежування негативного впливу на них з боку останніх [4]. Передбачається широке застосування такого інституту, як умовне звільнення з подальшим наглядом, а також застосування більш м'яких покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Пекінські правила зазначають, що неповнолітні злочинці повинні утримуватись у виправних установах з ослабленим режимом, виховних будинках, центрах денної підготовки та в інших відповідним ним закладах, які можуть сприяти належній реінтеграції неповнолітніх в життя суспільства [5]. Конвенція ООН про права дитини гарантує кожній неповнолітній особі, яка притягнута до кримінальної відповідальності право на правову та іншу допомогу, право судового оскарження та право на невідкладне прийняття рішення щодо неї компетентними органами.

Конвенція ООН про права дитини та Пекінські правила стали поштовхом до прийняття Ер-Ріадських керівних принципів. Вони визнають загальну думку, що запобігання злочинності неповнолітніх є найбільш дієвим засобом запобігання і боротьби із злочинністю загалом. Пріоритетом у превенції ювенальної злочинності визнається орієнтація на потреби дітей [3;4]. Першочергову увагу приділяється процесам виховання та підготовки до дорослого життя неповнолітніх осіб. Визначальне місце в цьому процесі надається стабільній та благополучній сім'ї. Всім дітям повинний забезпечуватись рівний доступ до освіти. Навчальні заклади повинні стати центрами з підготовки молоді до соціально-активного життя. На державному рівні необхідно впроваджувати політику, яка ставить у негативний ключ зловживання алкоголем, наркотиками та іншими речовинами. Надзвичайно особливу увагу Ер-Ріадські принципи приділяють питанню впливу засобів масової інформації на формування молодих людей. ЗМІ повинні усвідомлювати свою величезну суспільну роль і відповідальність у справі виховання підростаючого покоління [5].

Список бібліографічних посилань

1. Гурєва Ю. Ювенальна юстиція. Перспективи введення в Україні // Науковий блог : сайт. URL: <https://naub.ua.edu.ua/2012/yuvenalna-yustytsiya-perespektyvy-vvedennya-v-ukrajini/> (дата звернення: 18.03.2019).
2. Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. Кримінологія : курс лекцій. Київ : МАУП, 2002. 294 с.
3. Конвенція про права дитини : від 20.11.1989 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 18.03.2019).
4. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») : від 29.11.1985 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211 (дата звернення: 18.03.2019).
5. Ювенальна юстиція : навч. посіб. / А. І. Гусєв, Ю. Б. Костова, Н. М. Крестовська та ін. ; за ред. Н. М. Крестовської. Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2006. 243 с.

Одержано 03.04.2019